

Levanger kommune

Innvandrertjenesten

Sjefsgården voksenopplæring

Sluttrapport

Forprosjekt

Skolens plass i et introduksjonsprogram/
fleksibelt læringsmiljø

Sjefsgårdmodellen

delprosjekt

Innholdsfortegnelse

SAMMENDRAG	4
1. BAKGRUNN, MÅL OG MANDAT	5
1.1 BAKGRUNN.....	5
1.2 MÅL FOR TOTALPROSJEKTET.....	6
1.2.1 Hovedmål.....	6
1.3 MÅL FOR DELPROSJEKTET	6
1.4 MANDAT FOR DELPROSJEKTET.....	6
2. GJENNOMFØRING	7
2.1 ORGANISERING AV PROSJEKTET.....	7
2.2 DELPROSJEKTETS MILEPÆLER.....	7
2.3 RAPPORTENS OPPBYGGING.....	8
2.4 EVALUERING AV ARBEIDET I DELPROSJEKTET.....	8
3. TIMEPLANEN SOM PEDAGOGISK VIRKEMIDDEL	9
3.1 LÆRERNES OG ELEVENES AVTALE.....	9
3.1.1 Tradisjonell timeplantenkning.....	9
3.1.2 En modell for forståelsen av livet i klasserommet	9
3.1.3 En timeplan i utvikling.....	10
3.2 EN NORSKOPPLÆRING I ENDRING.....	10
3.2.1 Heldags/helårstilbud.....	10
3.2.2 Ny opplæringsplan.....	11
3.2.3 Kollektiv utviklingszone.....	11
3.3 VOKSENPEDAGOGIKK.....	11
3.3.1 Hva er en voksen?.....	11
3.3.2 Den voksnes lærings situasjon.....	11
3.3.3 Et humanistisk perspektiv.....	12
3.3.4 Selvstyrt læring.....	12
3.4 FÅDELTSKOLEPEDAGOGIKK	12
3.4.1 Fådelte skole.....	12
3.4.2 Nivåblanding i norsk og samfunnskunnskap for voksne innvandrere.....	13
3.5 NY ELEV INN I EKISTERENDE GRUPPE.....	14
3.5.1 Organisering.....	14
3.5.2 Hjelpemidler og henvisninger.....	14
3.5.3 Arbeidsplan m/ tema og grammatikk.....	15
4. ANALYSE, EVALUERING OG KONKLUSJON	18
4.1 SJEFSGÅRDMODELLEN - EN "NY TIMEPLAN".....	18
4.1.1 Heldagstilbud.....	18
4.1.2 Studietimer.....	18
4.1.3 Gruppesammenslåing.....	18
4.1.4 Studieverksted og valgfag.....	19
4.1.5 Heldagstimeplan.....	19
4.1.6 Basisgruppe og fådeltskolepedagogikk.....	19
4.1.7 Fådeltskolepedagogikk i norskundervisninga.....	20
4.1.8 Elever som kommer etter at gruppa har begynt.....	22
5. ANBEFALINGER	23
5.1 SJEFSGÅRDENS TIMEPLAN OKTOBER – DESEMBER, 2004:.....	24

Sammendrag

Ved Sjefsgården voksenopplæring har en over lang tid arbeidet med å tilnærme seg målsettingen om individuell tilpassa opplæring i et heldagstilbud. I 2004 fikk en, gjennom tildelte prosjektmidler i UDI, mulighet til å arbeide mer systematisk med denne problemstillingen i delprosjektet Sjefsgårdmodellen.

Sjefsgårdmodellen munner konkret ut i en ”Ny Timeplan” tuftet på et heldagstilbud, inkludert organisering av studieverksted, studietime, gruppesammenslåing, basisgrupper og språkpraksis. De organisatoriske valgene som er gjort, er blant annet tuftet på voksenpedagogikkens- og fådeltskolepedagogikkens prinsipp, noe som har vært viktig for å få et teoretisk grunnlag for omorganiseringa. Følgende litteratur er brukt som grunnlag for det teoretiske stoffet:

Arbeid i fådelt skole v/ Kristoffer melheim

Voksenpedagogikk i kompetansesamfunnet v/Loeng, Torgersen, Melbye og Lodgaard
Elevens verden og Læreren verden v/ Gunn Imsen

Modellen er en videreføring av delprosjektene *Studieverksted* og *Likemanssarbeid* i 2003 og må også ses i sammenheng med delprosjektene *Individuelle planer* og *Egen bok* i 2004.

”Ny Timeplan” har vært prøvd ut i året 2004. Erfaringene viser at det er fullt mulig å gi et heldags norsktilbud på 30t. pr. uke med øremerkede midler på kun 22t. pr. uke. Ved å ta i bruk fådeltskolepedagogikken har lærerne tatt i bruk metoder der de organiserer stoffet/temaene både i fellesstoff og individuelt tilpassa. Dette har medført at en over tid har løst opp noe på den fastlåste organiseringa med en gruppe og en lærer i hele uken. Med Sjefsgårdmodellen har en gjort en langt steg bort fra problemet med ikke – homogene grupper og elever som kommer etter at gruppa har startet opp.

Sjefsgårdmodellen er et av svarene på utfordringen; Skolens plass i et introduksjonsprogram. Skolen har- og kan ta hovedansvar for kvalifiseringa i introduksjonsprogrammet de to første årene. Modellen viser også at en ikke trenger gå på akkord med lærernes arbeidstid, økte øremerkede tilskudd og skoleåret som fenomen for å ta hovedansvar for et heldagstilbud hoveddelen av året. Modellen har vært avhengig av et tett samarbeid med kommunens flyktningekontor, der en i gjensidig respekt for hverandres egenart har samarbeidet om et godt heldags- og helårstilbud for deltakerne.

Den viktigste ressursen for å omorganisere har vært lærernes vilje og forståelse av behovet for omstilling. Dette har kommet ved at alle lærerne selv har vært delaktig i utviklingsprosjekt de siste to årene. En kan ikke gjennomføre en slik omorganisering uten å ta utgangspunkt i pedagogiske utviklingsprosjekt, styrt av lærerne selv. Overordna lærerne, er det rektor ved skolen som har øverste ansvar for å drive skolen framover mot målene. Sjefsgårdmodellen er avhengig av at rektor er seg bevisst sitt mandat som pedagogisk leder.

Totalprosjektets mål, om å skape et levende og spennende undervisningsmiljø med utgangspunkt i den enkelte elevs ressurser og med fellesskapet som ramme i et fleksibelt læringsmiljø, spesielt overfor utsatte grupper, er langt på vei innfridd med Sjefsgårdmodellen inkludert de andre delprosjektene.

Det er bare fantasien som setter grenser for hvordan norskopplæringen for voksne innvandrere skal utvikle seg mot målet.

1. Bakgrunn, mål og mandat

1.1 Bakgrunn

I 2003 deltok Sjefsgården voksenopplæring, i Levanger kommune, med utviklingsprosjektet ” Skolens plass i et introduksjonsprogram” i UDIs regi.

Prosjektet besto av 3 delprosjekt:

Arbeidsliv med temaene: arbeidslivskurs, språkpraksisoppgaver og kurspakke

Likemannsarbeid

Studieverksted

De som arbeidet med 2003- prosjektet var: 11 lærere og en representant fra flyktningetjenesten.

Erfaringene fra gjennomføringen av de 3 delprosjektene i 2003 har vært ment å ligge til grunn for 2004- prosjektet. Erfaringene bygger bl.a. på utprøvningsperioder av det enkelte delprosjekt med analyser og studieturer til Bergen, Malmø og København.

En erfarte at en i mye større grad bør prioritere individuelle pedagogiske planer og nye metodiske opplegg for å møte den enkeltes behov, at det var nødvendig å omarbeide arbeidspraksis for B-løp og tilrettelegge timeplanen tilpasset de krav introduksjonsloven stiller. Dette ville være en naturlig forlengelse av de utviklingsprosjektene vi hadde i 2003 og lærerne signaliserte at de ønsker å utvikle grunnideene i 2003 prosjektet videre for ytterligere å bidra til at Introduksjonslovens intensjoner blir oppfylt.

Som verktøy i prosjektarbeidet i 2003, ble PLP Prosjektlederprosessen brukt som arbeidsmodell. De sentrale elementene i arbeidsmodellen er som følger:

- faseinndelt utvikling gjennom forstudie, forprosjekt og hovedprosjekt
- oppfølging og kvalitetssikring gjennom måldefinering, beslutningspunkter, milepæler og identifiserte kritiske suksessfaktorer.
- Administrative organisering, hvor de sentrale personer er prosjektansvarlig og prosjektleder.

Vi ser det som en styrke å fortsatt arbeide etter PLP metoden da arbeidsmodellen er en stor styrke for å nå målene i prosjektarbeidet.

1.2 Mål for totalprosjektet

1.2.1 Hovedmål

Skape et levende og spennende undervisningsmiljø med utgangspunkt i den enkelte elevs ressurser og med fellesskapet som ramme i et fleksibelt læringsmiljø, spesielt overfor utsatte grupper.

1.3 Mål for delprosjektet

- Utvikle ”Sjefsgårdmodellen” der en organiserer opplæringa på tvers av grupper for å:
  - * skape språklige miljø for utvikling av de muntlige ferdigheter
  - * prøve ut fådeltskolepedagogikk for å kunne ta i mot nye elever som kommer utenom de vanlige oppstartene i nye grupper da disse er utsatte grupper i en startfase.

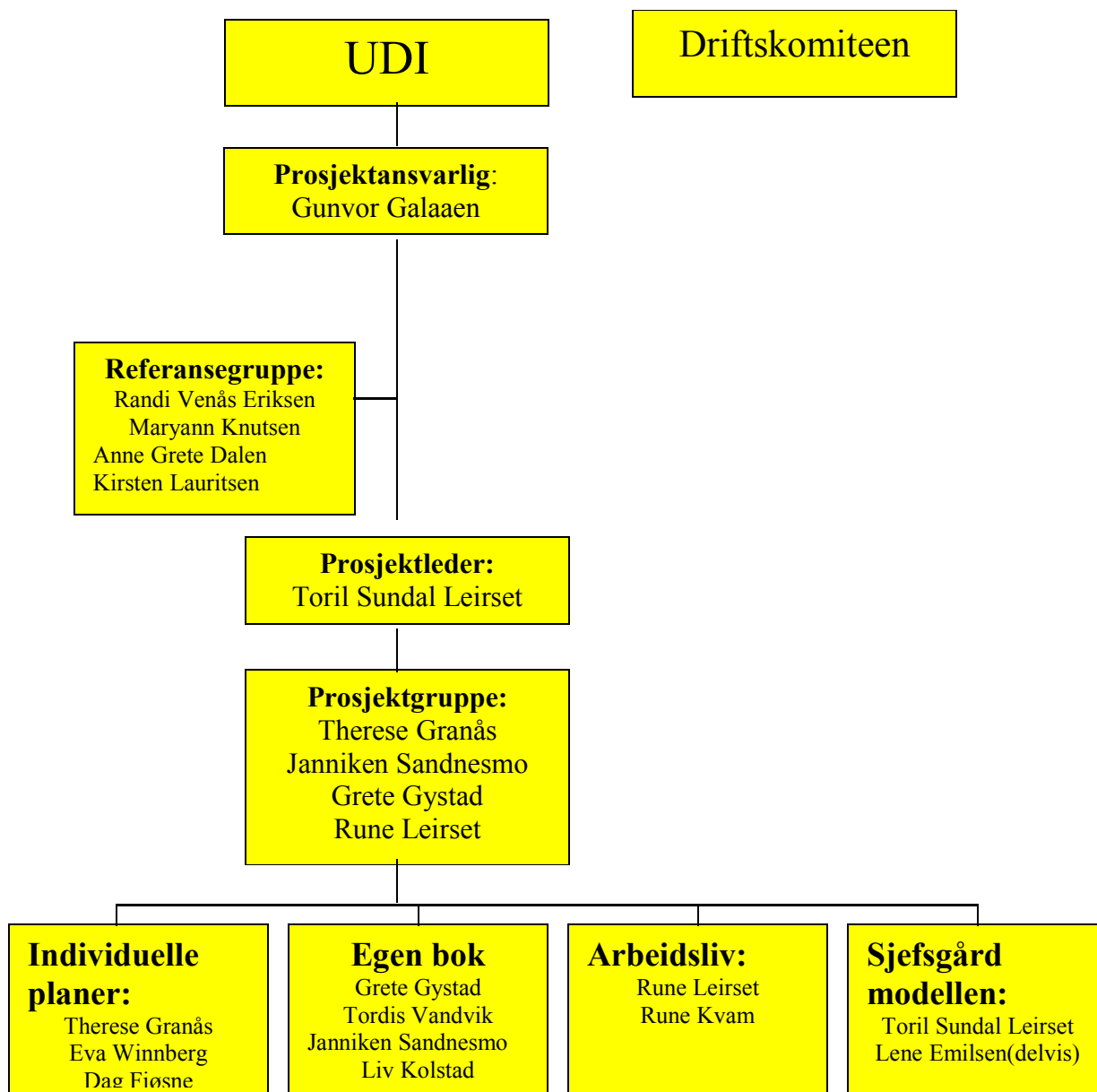
1.4 Mandat for delprosjektet

- 1 Lag en prosjektplan som viser hvordan prosjektet vil arbeide for å løse oppgaven sin
- 2 Utarbeide en metodesamling med vekt på:
  - timeplanen som pedagogisk verktøy
  - fådeltskole-pedagogikk som verktøy for mottak av elever som kommer inn i eksisterende gruppe
- 3 Utprøving av mottak av ny elev i eksisterende gruppe ved å følge en elev i de 3 første ukene.
- 4 Utprøving av metoder skal gå over 3 uker
Premisser: likemannsarbeid og studieverksted legges til grunn for en del av gjennomføringen

2. Gjennomføring

2.1 Organisering av prosjektet

Prosjektet har vært organisert slik:

2.2 Delprosjektets milepæler

<i>Nr.</i>	<i>Når</i>	<i>Milepæl</i>	<i>Ansvar</i>
------------	------------	----------------	---------------

1	15.06.04	Legge fram prosjektplanene	Delprosjektleder
2	19.10.04	Legge fram underveisrapport m/ekstern referansegruppe	Delprosjektleder
3	01.02.05	Presentasjon	Delprosjektleder

2.3 Rapportens oppbygging

I delprosjektet *Sjefsgårdmodellen* har det vært viktig å samle trådene fra alle delprosjektene i 2003, prosjektet samt å gå videre i organisering av en norskopplæring i tråd med de lover og planer som gjelder.

Det er valgt å svare på mandatet ved å bygge opp rapporten på følgende måte:

- Et hovedpunkt 3, *Timeplanen som pedagogisk virkemiddel*, med en kort, teoretisk innføring i følgende tema: timeplanens plass i skolen, en norskopplæring i endring, voksenpedagogikk, fådeltskolepedagogikk og et opplegg som skisserer hvordan en kan ta i mot en elev som kommer etter at gruppa har startet opp.
- Et hovedpunkt 4, *Analyse, evaluering og konklusjon*, som synliggjør *Sjefsgårdmodellen* med ulike omorganiseringer og en Ny Timeplan som fanger opp utfordringene gitt i mandatet.

Av praktiske årsaker er det valgt å legge mandatets punkt om metodeopplegg inn i rapporten.

Det er valgt å bruke begrepene elev og gruppe i rapporten.

2.4 Evaluering av arbeidet i delprosjektet

Arbeidet med delprosjektet *Sjefsgårdmodellen* har i stor grad blitt gjennomført av rektor på skolen, men hun har samarbeidet en god del med andre lærere i flere av temaene.

- En lærer utarbeidet, i samarbeid med rektor, plan for elev som skal inn i eksisterende gruppe.
- Fire lærere har vært involvert i plan for basisgrupper.
- Hele lærerstaben er involvert i likemannsarbeid, studieverksted, sammenslåtte grupper og studietimer.

Den største utfordringa har vært å arbeide så mye alene med delprosjektet, det er en svakhet at ikke flere har vært med i hele prosessen. Samtidig er det rektor som har hovedansvar for timeplanen og som først ser de organisatoriske utfordringene skolen har.

Det har vært spennende å arbeide med den teoretiske delen av stoffet i hovedpunkt 3, men det blir noe overfladisk når en, skal sette det inn sammen med alt det andre delene av rapporten.

Styrken i arbeidet med delprosjektet har vært at alt som er beskrevet av planer, organisering og tiltak er en del hverdagen på Sjefsgården og ikke bare en plan på papiret. Lærerne har selv vært med på utforming og gjennomføring og foreslått de endringer som til en hver tid har vært nødvendig. Det er positivt at Sjefsgårdmodellen allerede er satt ut i praksis, slik er den også troverdig i og med at det er bevist at den kan gjennomføres. Arbeidet med å utvikle skolen blir aldri ferdig og godt nok, det vil alltid være en prosess på vei mot noe bedre.

3. Timeplanen som pedagogisk virkemiddel

3.1 Lærernes og elevenes avtale

3.1.1 Tradisjonell timeplantenkning

Timeplanen har tradisjonelt vært et skjema for organisering av rom på skolen samt en plan for lærerens og elevens ”skoledag”. Elevene har hatt lite eller ingen innflytelse på innholdet i timeplanen og det er også et spørsmål om timeplanen har ivaretatt elevenes- eller lærernes interesser. Imidlertid har det mer og mer blitt vanlig at lærerne i mye større grad enn før tar del i timeplanleggingen. Men fremdeles blir timeplanen mange steder sett på som kun en avtale for lærerens undervisningstid og møtetid. I norskopplæringa har avtalen for elevene bestått i at den inneholdt et visst antall timer pr. uke, tilsvarende de øremerkede tilskudd gruppa var tildelt. Timetallet har variert stort fra skole til skole og har vært økonomisk betinget, da det har vært knyttet til øremerkede midler. På denne måten har ikke timeplanen ivaretatt elevens behov og UDIs krav om heldagstilbud, men kun vært en plan for x antall timer, hvilket rom og med hvilken lærer som skal ha den enkelte timen. Tradisjonell tenkning rundt timeplanen har ofte ligget til grunn for argument mot å tenke nytt om undervisning i store og små grupper, gruppesammenslåing, studieverksted, tolærersystem, differensiering osv.”

3.1.2 En modell for forståelsen av livet i klasserommet

Det som skjer i klasserommet er en del av en større helhet. Alt som skjer er ikke tilfeldig, men ordnet og strukturert. Livet i klasserommet forholder seg til samfunnet rundt og er en del av en helhet. Alle og alt er tannhjul som griper inn i hverandre der ingen kan undra seg å gjøre sin oppgave, fordi alle er avhengig av det den andre gjør for at alt skal fungere. I fig. 3.1 er det laget en oversikt over noen av de viktigste faktorene som innvirker på livet i klasserommet. Modellen prøver å vise samspillet mellom mange faktorer, på mange plan, som påvirker selve undervisningen. En av faktorene er **timeplanen**, en faktor som ofte blir glemt i analysen av livet i klasserommet.

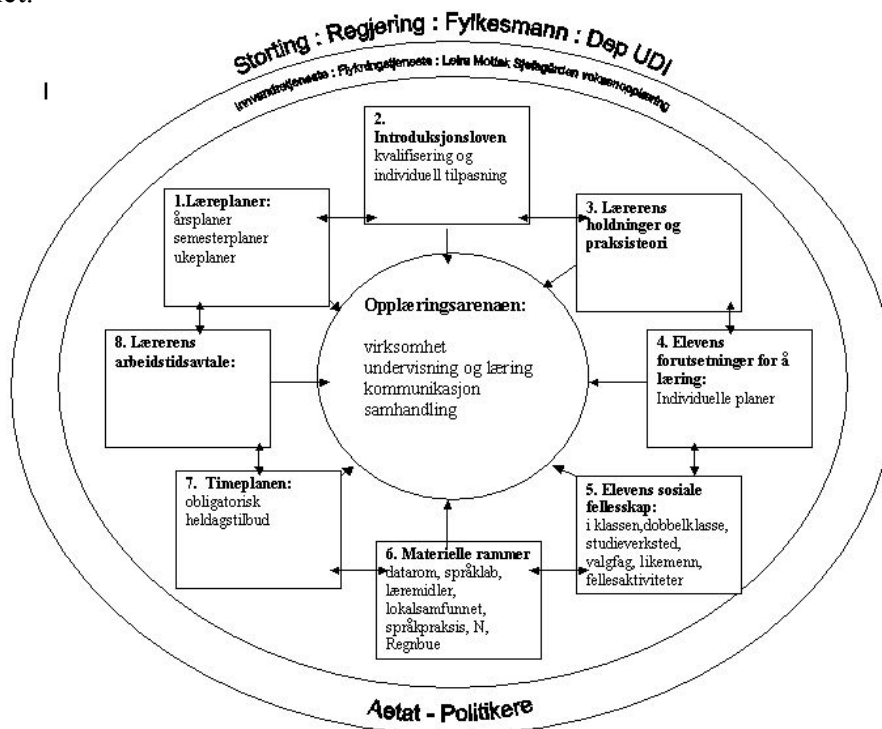

fig 3.1

3.1.3 En timeplan i utvikling

Før 1999 var timeplanen på Sjefsgården tradisjonelt oppbygd med en gruppe, et rom og en lærer. Selv om det hadde kommet en ny opplæringsplan i 1998, var ikke den i seg selv nok til å endre på gamle tradisjoner vedrørende timeplanen. En organisering med en lærer, en gruppe kan i mange tilfeller bidra til at undervisningen i alt for mange timer bli preget av ”formidlingspedagogikken”, der undervisningen blir gitt fra læreren som ”forståsegpåer” til elevene som ble ansett som passive mottakere.

På denne tiden var det ikke noe i timeplanens oppbygging som automatisk utløste mer lærerengasjement eller ny pedagogisk tenkning. Mens resten av skole-Norge arbeidet med prosjekt, tverrfaglige tema, elevmedvirkning og ansvar for egen læring, sto norskopplæringa i mange tilfeller på stedet hvil.

Da Levanger kommune ble en prosjektkommune som skulle utprøve et introduksjonsprogram, var det en stor utfordring å tilpasse timeplanen til f. eks. krav om språkpraksis.

På et par år var både språkpraksis og valgfag inne på timeplanen og nytenkningen var så vidt begynt.

3.2 En norskopplæring i endring

3.2.1 Heldags/helårstilbud

Med introduksjonslovens innføring av heldags og helårstilbud, samt at norskopplæringa skulle være hovedinnholdet i kvalifiseringsperioden, ble organiseringa av skoletilbudet avgjørende for om den enkelte kommune skulle greie å oppfylle loven. UDI gikk hardt ut og formidlet at det var fullt ut mulig å forhandle fram at lærerne kunne arbeide om sommeren mot at de fikk ferie på andre tidspunkt av året. Mange skoler og lærere syntes dette var ok for dem, men ingen snakket om de pedagogiske konsekvensene det hadde når lærere og elever ”gikk ut av ”den tradisjonelle skoleårstenkinga.

Skoleårets lengde, med korte ferier midt i semestrene, er et internasjonalt fenomen. I dette ligger oppfatningen av at det å være i en opplærings situasjon er annerledes enn å være i et vanlig arbeid. Dette ligger sannsynligvis til grunn for at 30 t. norskopplæring i loven regnes som et heldagstilbud. Her er det tatt høyde for at det er viktig at elevene får tid til å fordøye og reflektere over kunnskapen de har tilegnet seg. På norskopplæringa får de opplæring på et språk de ikke kan fra før. Det i seg selv er en stor utfordring som krever full konsentrasjon i hver av ukas undervisningstimer. En må stille et spørsmål ved at en i tillegg til et ”fulltidsstudium” på 30t pr. uke i 38 uker skal ha 9 uker kvalifiseringsprogram.

Eleven er tett sammen med læreren i et heldagstilbud 38 uker i året og det er helt nødvendig med et pusterom for begge parter. Skoleårets rytme med en lang ferie, der elever og lærere ikke er sammen, har den virkning at motivasjonen og gleden over å møtes til nytt skoleår etter ferien, er stor for begge parter. Lærernes arbeidstidsavtale bunner i forståelsen av at læreryrket er intenst og komprimert og derfor ligger det en avspasering inne i tillegg til normal 5 ukers ferie. Denne forståelsen burde også ligge til grunn for elevenes ”arbeidsår”, men så lenge kravene til heldags/helårstilbud er 47 uker kvalifisering må en forholde seg til dette.

For å ivareta kravet om at norskopplæringa skal ha hovedansvar for de 2 første årene av kvalifiseringa gir Sjefsgården voksenopplæring et kvalifiseringstilbud på 30t pr. uke i 38 uker, uten å forbruke mer enn de tildelte øremerkede midlene til norskopplæring på ca. 22t/uke. Skolen har ansvar for deler av informasjonen som flyktningetjenesten finansiere.

Norskopplæring, informasjon og et fleksibelt læringsmiljø utgjør til sammen et heldagstilbud på 30 t pr. uke på Sjefsgården voksenopplæring. Dette er utgangspunktet for Sjefsgårdmodellen.

KRDs rundskriv nr. H-30/04, punkt 2.12, understreker at undervisningstallet i norsk må ha sitt utgangspunkt i hvor mye norskopplæring den enkelte kan nyttiggjøre seg og at norskopplæringa

ikke skal utgjøre hele programmet. Her definerer KRD norskopplæring innenfor en tradisjonell tenkning, uten å ta høyde for at et fleksibelt læringsmiljø kan bidra til at den enkelte kan nyttiggjøre seg en 30t. uke i regi av norskopplæringa. Det innebærer en timeplan som tar pedagogiske hensyn og organiserer dagen som følge av det.

I elevenes resterende arbeidsår på 9 uker er det viktig å tilby noe helt annet enn tradisjonell undervisning av de samme lærerne som de møter ellers i året. Det er en tålegrense for motivasjon, både fra lærer og elev. Det er ikke inspirerende for eleven og kun forholde seg til lærere i løpet av arbeidsåret slik det praktiseres enkelte steder, der skolen tar alt ansvar for kvalifiseringa.

I Sjefsgårdmodellen tar skolen totalansvar i 30t pr. uke i 38 uker, mens flyktningetjenesten tar ansvar for de resterende ukene. En prøver også, i samarbeid med flyktningetjenesten, å starte de lange feriene samtidig med resten av skolen, da en mener dette har en psykologisk effekt og ivaretar noe av skoleårets rytme beskrevet ovenfor.

3.2.2 Ny opplæringsplan

I løpet av 2003 ble skissene til ny opplæringsplan i norsk og samfunnskunnskap lagt fram. Læreplanen er et statlig styringsmiddel som gir lærerne et mandat å forholde seg til. Skissen til ny læreplan understreker sterkt behovet for individuell opplæring og at den enkelte deltaker må settes i fokus. Samtidig kom signalene om at opplæringen skulle lovfestes gjennom forskrift i Introduksjonsloven. Signalene i den nye opplæringsplanen ble diskutert og lærerne innså behovet for endring, bl.a. i timeplanens innhold og organisering av skoledagen. Det var viktig at lærerne selv skulle eie sin kunnskap om endring, visjonene måtte komme like mye fra lærerne som fra ledelsen.

3.2.3 Kollektiv utviklingszone

På våren 2003 startet utviklingen mot en "ny skole". Lærerne på Sjefsgården var i en prosess der en bl.a. la voksenpedagogiske prinsipper til grunn for en omorganisering av skolehverdagen for å nå målene om heldagstilbud i Introduksjonsloven og samtidig begynne å bevege seg mot målene i ny opplæringsplan. Ved hjelp av prosjektmidler fra UDI fikk lærerne nå tid til å fordype seg i bl.a. områdene studieverksted og likemannsarbeid. Ved å ta i bruk prosjekt som arbeidsredskap, der flere arbeidet med samme tema, ble skolen en "kollektiv utviklingszone" (Yrjøl Engestrøm). Året før prosjekt 2003, hadde vi allerede startet et studieverksted og vi hadde tatt i bruk likemenn som "hjelpere". Alle lærerne på norskkurset hadde praktisk erfaring med dette og på den måten kunne en få diskusjoner med rot i hverdagen, noe som styrket starten på arbeidet mot en ny timeplantenkning.

3.3 Voksenpedagogikk

3.3.1 Hva er en voksen?

*Det å være voksen er en måte å være menneske på;
det er ikke et trinn eller et nivå eller en tilstand vi går inn i;
det er en måte å eksistere på som vi gradvis har tilegnet oss,
og som stadig må bekreftes og vedlikeholdes. (Yonge)*

Lærerens rolle blir da i stor grad å bekrefte og vedlikeholde voksentilværelsen der voksne ledsager voksne.

3.3.2 Den voksnes læringssituasjon

Malcom Knowles tar utgangspunkt i karakteristika ved voksne i en læringssituasjon:

- 1: Når en person modnes, beveger selvpoppfatningen seg fra avhengighet mot selvstyring
- 2: Modenhet bringer med seg et reservoar av erfaringer som blir økende kilde for læring

- 3: Når personen modnes, blir læringsberedskapen i økende grad orientert mot utviklingsoppgaver og vedkommendes sosiale roller.
- 4: Når personen modnes, skifter tidsperspektivet fra utsatt anvendelse av kunnskap til umiddelbar anvendelse. Dette fører til at læringsorienteringen blir mindre fagsentret og i økende grad problemsentret.
- 5: Voksnes læring er mer motivert av indre faktorer enn av ytre.

3.3.3 Et humanistisk perspektiv

I voksenpedagogikken er det humanistiske perspektivet framtrepende. I fokus står : den menneskelige natur, menneskets utviklingspotensiale og det følelsemessige har en sentral plass. Med et slikt perspektiv er ikke læring bare en kognitiv prosess.

Humanistisk pedagogikk tar sikte på å utvikle hele mennesket, ikke bare det intellektuelle. Et godt menneskelig forhold mellom lærer og deltaker blir en viktig forutsetning for å lykkes i humanistisk-pedagogisk forstand.

Den pedagogiske prosessen må humaniseres, i den forstand at enkeltindividet får en sentral plass, der den enkelte deltakers utgangspunkt for læring respekteres og danner grunnlaget for videre læring og kunnskap er ikke noe som kan overføres ferdiglaget fra læreboka. Det er en stor utfordring å ta høyde for å ivareta det humanistisk-pedagogiske prinsipp i organiseringen av elevens skoledag når det er mange ytre faktorer og aktører som, med ulike argument, har sterke interesser og meninger om hvordan skolen skal være.

3.3.4 Selvstyrt læring

De voksne er ikke selvstyrte fordi de er voksne, men de har behov for å bli det fordi de er voksne. I voksenpedagogisk litteratur pekes det på at en parallelt med faglig læring bør legge til rette for utvikling av selvstyrte voksne. Det er viktig at deltakeren deltar i planlegging, gjennomføring og evaluering av læringsaktiviteten.

Læreren må ikke bli en autoritet som den voksne ikke klarer å frigjøre seg fra i sin læring. Dette innebærer at lærerne må ”ned fra katetret” og arbeide mer prosjekt- og problemorientert, der hver enkelt deltaker har en sentral rolle og selv er ansvarlig for å nå sine mål.

En tradisjonell timeplan med en lærer, en gruppe i ett rom gir ikke rom for selvstyrt læring som mål og en slik timeplan tar lite hensyn til de prinsipper som ligger til grunn for voksnes læring.

3.4 Fådeltskolepedagogikk

3.4.1 Fådelte skole

Definisjonen på en fådelte skole er: *en skole der elever fra to eller flere årstrinn går i samme klasse.*(K. Melheim)

En stor del av alle skolene i Norge er fådelte, men det finnes lite faglitteratur om hvordan læreren skal planlegge, organisere og legge til rette arbeidet i dette skoleslaget.

I L97 ble fådeltperspektivet drøftet. Det mest særpreget kjennetegnet ved en fådelte skole er aldersblanding der en ser elevene som en ressurs som både selv kan lære og som kan hjelpe andre til å lære. Å bruke elever som hjelpelærere er vanlig i denne sammenheng. Likeså er ulike former for selvstendig arbeid viktige element i fådeltskolen. Aldersblanding er også blitt tatt i bruk i den fulldelte skolen og er pedagogisk begrunnet med at dette gir utbytte både kunnskapsmessig og sosialt.

Et stort antall lærere i Norge har, ved arbeid i fådeltskoler, lang erfaring med å ha elever på ulike nivå i samme klasse og takler utfordringer når det gjelder stoffordning, planlegging og organisering.

Elevne fra flere årskull, som går i samme klasse, arbeider i fagene norsk, engelsk og matematikk, etter planer og med lærebøker som er beregnet for deres årskull. Læreren må ha to –

tre opplegg samme time, og elevene må beherske selvstendig arbeid. En fordel er at eldre elever kan følge med og repetere når læreren går igjennom nytt stoff, elevene må lære seg å arbeide selvstendig og de eldre elevene kan være hjelpelærere for de yngre.

For de andre fagene , f. eks. samfunnsfag, benyttes emnebytteplan der alle elevene i løpet av skoletida går igjennom alle fastsatte tema, men ikke i samme rekkefølge.

En slik måte å organisere opplæringa på setter store krav til den enkelte lærers planlegging.

Noen felles kjennetegn ved fådeltskolene:

Mye selvstendig arbeid

Naturlig repetisjon

Intensiv undervisning

Mer likt det virkelige samfunn

Systematisk progresjon

Modell for en time i norsk med tre årskull i samme klasse:

Felles motivering/ utdeling av oppgaver		
Undervisning	Oppgaveløsning	Oppgaveløsning
Oppgaveløsning	Undervisning	
	Oppgaveløsning	Undervisning
Felles avslutning		

3.4.2 Nivåblanding i norsk og samfunnskunnskap for voksne innvandrere

De fleste skoler som tilbyr norskopplæring for voksen innvandrere er små skoler der det med dagens ressurstildeling ikke er mulig å opprette homogene grupper. I praksis ligner det på hverdagen i fådelte skoler, men her snakker vi om **nivåblanding**, da alder ikke er av stor betydning.

Loven som regulerer den nye opplæringsplanen lovhjemler rett til individuell opplæring.

For lærerne er det en stor utfordring å forene nivåblanding og individuell opplæring. En kan heller ikke forvente seg flere ressurser ved innføring av ny opplæringsplan 01.09.05, tvert i mot kan en vente reduksjon i ressurstilgangen. Skolen må derfor planlegge og organisere

skolehverdagen på en annen måte og her kan en få hjelp på veien ved å ta utgangspunkt i fædeltskolenes måte å løse dette problemet på.

3.5 Ny elev inn i eksisterende gruppe

3.5.1 Organisering

Nye elever kommer hele året og det har vært en stor utfordring å kunne ta i mot en ny elev mellom de ordinære oppstartene av nybegynnergrupper. Det finnes ikke reserverressurser å sette inn i slike tilfeller så alternativet er at de måtte vente til neste oppstart, ca. 2-3 mnd. noe som anses som uheldig, spesielt for ungdommer. Vår erfaring var at det fantes mye selvinstruerende program/opplegg som kunne brukes i en fase der eleven hadde mistet starten i en gruppe. Utfordringen var å systematisere dette i tema som gruppen hadde gjennomgått, og å gjøre det tilgjengelig på en selvinstruerende måte i en helhetlig plan.

Det er en forutsetning at eleven er villig til å arbeide selvstendig og har skolegang fra før. Eleven bør også ha en viss grad av selvdisciplin og ”studieteknikk” fra tidligere skolegang. For å motivere eleven er det viktig at eleven blir godt informert før opplegget settes i gang.

Det er forutsatt at det skal være en likemann, som behersker elevens språk, tilgjengelig i deler av opplegget.

Hvis skolen har språklab., kan eleven følge gruppens opplegg hvis dette er praktisk mulig.

Eleven skal delta på studieverkstedtimene. Her kan eleven arbeide med oppgaver knyttet til stoffet han har arbeidet med og her kan eleven får hjelp av lærer som er til stede. Studieverkstedet er også en arena for sosialt fellesskap da eleven her møter de andre elevene på skolen.

Det er viktig at eleven ikke føler seg overlatt til seg selv, men at han har all mulighet til å spørre om hjelp og veiledning fra bl. a. lærer, likemann og medelever når det er naturlig ut fra organiseringa.

3.5.2 Hjelpemidler og henvisninger

DATA: CD-rom, ”Talk now - lær Norsk”

Inneholder ordøvelser, språkövelser, spill og ei ordliste som kan skrives ut.

Oppgaver om tall, tid/klokka, kropp, mat, handel og fraser. Programmet inneholder ei bildeordbok til hvert tema. Den skal skrives ut etter endt dag, slik at eleven kan arbeide hjemme.

På vei: oppgavene ligger på elevdatamaskinene eller på diskett. Oppgaveboka kan også brukes.

KAP. 1 A1- verb

A2 - verb

B1- verb

B2- verb

B3- pronomen

C1- setning

C4- verb

C5 - spørreord

C6 - pronomen

KAP. 2 A1- substantiv

A2 - spørreord

B1 - substantiv

B2 - substantiv med artikkel

B3 - substantiv, bestemt form

B4 - spørreord

C1 - tall
C2 - substantiv i flertall

3.5.3 Arbeidsplan m/ tema og grammatikk

Tema:

Nasjonalitetsord, alfabetet, tall, klokka, familie, kropp/helse, mat, drikke, priser, handel, fraser og Levanger kommune.

Grammatikk:

personlig pronomen, substantiv, verb, pronomen, spørreord, adjektiv, ordstilling, preposisjoner og modale hjelpeverb.

ARBEIDSPLAN

UKE 1

DAG 1	DAG 2	DAG 3	DAG 4	DAG 5
<ul style="list-style-type: none"> - Elev blir møtt av lærer eller likemann/tolk. - Informasjon: Om norskkurs, skolen, fraværsregler, arbeidsform, valgfag, perm og timeplan - Lekser 	<ul style="list-style-type: none"> - Innføring av likemann i bruk av data og tilhørende utstyr. - Eleven skal arbeide mye med cd-rom. Må få grundig innføring i hvordan den virker. - Lekser 	<ul style="list-style-type: none"> - Likemann - Studieverksted - Tilgang til data - Lekser 	<ul style="list-style-type: none"> - Likemann - Studieverksted - Eleven skal delta på valgfag. - Tilgang til data - Lekser 	<ul style="list-style-type: none"> - Likemann - Studieverksted - Tilgang til data - Lekser
<p>Tema/grammatikk:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Presentasjon og nasjonalitetsord. - personlig pronomen. (Jeg kommer fra..., han heter..., hun liker...) 	<p>Tema/grammatikk:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Personlige pronomen. - alfabetet, vokaler. - grunntall, ordenstall. 	<p>Tema/grammatikk:</p> <ul style="list-style-type: none"> - alfabetet, vokaler. - grunntall, ordenstall. - substantiv - spørreord 	<p>Tema/grammatikk:</p> <ul style="list-style-type: none"> - substantiv i entall og flertall. Artikkel - klokka - Spørreord 	<p>Tema/grammatikk:</p> <ul style="list-style-type: none"> - klokka - familie, - verb i presens, spørreord, pronomen
<p>Arbeidsform:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Samtale og lette skriveøvinger sammen med likemann. - Lekser ; øvelse med personlig pronomen, lette setninger - Lese 	<p>Arbeidsform:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Cd-rom på data. Tall. (Ordøvelser, språkøvelse, spill) - Lekse; arb. med bildeordbok til tall - Lese På vei : Kap 1,C6 	<p>Arbeidsform:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Cd-rom på data. Tall. (Ordøvelser, språkøvelse, spill) - Data. På Vei. Kap 1 5C, Kap 2 A1, A2, C1 - Lese 	<p>Arbeidsform:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Cd-rom på data. Klokka (Ordøvelser, språkøvelse, spill) - Data, på vei - Kap. 2 B1, B2, B3, B4, C2 - Lese 	<p>Arbeidsform:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Cd-rom på data - På vei; Kap1: B1, B2, B3,C1, C4, kap. 2., A4; B5, B6 - Lese
<p>Utstyr:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Elev får tildelt perm, skilleark, skrivebok , blyant og viskelær og evt. gløsebok. 	<p>Utstyr:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Cd-rom: Talk Now, lær Norsk 	<p>Utstyr:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Cd-rom: Talk Now, lær Norsk 	<p>Utstyr:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Cd-rom: Talk Now, lær Norsk 	<p>Utstyr:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Cd-rom: Talk Now, lær Norsk

UKE 2

DAG 6	DAG 7	DAG 8	DAG 9	DAG 10
<ul style="list-style-type: none"> - Likemann - Informasjon om mappeskriving. - Tilgang til data - Lekser - Arbeide med mappe; Jeg heter.. (fortell om seg selv) 	<ul style="list-style-type: none"> - Likemann - Tilgang til data - Lekser 	<ul style="list-style-type: none"> - Likemann - Studieverksted - språklab - Tilgang til data - Lekser - Levere mappe; Jeg heter.. (fortell om seg selv) 	<ul style="list-style-type: none"> - Likemann - Eleven skal delta på valgfag. - Tilgang til data - Lekser 	<ul style="list-style-type: none"> - Likemann - Studieverksted - Tilgang til data - Lekser - Rette mappe.
<p>Tema/grammatikk:</p> <ul style="list-style-type: none"> - klokka - mappe - kropp/helse - verb i presens, spørreord, pronomen 	<p>Tema/grammatikk:</p> <ul style="list-style-type: none"> - kropp/helse - Verb i preteritum, ordstilling 	<p>Tema/grammatikk:</p> <ul style="list-style-type: none"> - kropp/helse - mat, drikke, pris - Verb i preteritum, ordstilling 	<p>Tema/grammatikk:</p> <ul style="list-style-type: none"> - mat, drikke, pris - Adjektiv om mat og drikke. 	<p>Tema/grammatikk:</p> <ul style="list-style-type: none"> - mat, drikke, pris. - Handel - preposisjoner.
<p>Arbeidsform:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Cd-rom på data, kroppen (Ordøvelser, språkövelse, spill) - oppgaver om klokka, skriftlig - Få hjelp til starte med mappe. - Lese 	<p>Arbeidsform:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Cd-rom på data (Ordøvelser, språkövelse, spill) - Lese - lekse- skrive logg. "Hva gjorde jeg i dag" 	<p>Arbeidsform:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Cd-rom på data (Ordøvelser, språkövelse, spill) - Lese 	<p>Arbeidsform:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Cd-rom på data (Ordøvelser, språkövelse, spill) - Lese - lekse- skrive logg. "Hva gjorde jeg i dag" 	<p>Arbeidsform:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Cd-rom på data (Ordøvelser, språkövelse, spill)
<p>Utstyr:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Cd- rom: Talk Now, lær Norsk 	<p>Utstyr:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Cd- rom: Talk Now, lær Norsk 	<p>Utstyr:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Cd- rom: Talk Now, lær Norsk - språklab, 	<p>Utstyr:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Cd- rom: Talk Now, lær Norsk - språklab, 	<p>Utstyr:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Cd- rom: Talk Now, lær Norsk

UKE 3

DAG 11	DAG 12	DAG 13	DAG 14	DAG 15
<ul style="list-style-type: none"> - Likemann - Tilgang til data - Lekser - Arbeide med mappe. 	<ul style="list-style-type: none"> - Likemann - Tilgang til data - Lekser 	<ul style="list-style-type: none"> - Likemann - Studieverksted - Tilgang til data - Lekser Levere mappe; Min venn.... 	<ul style="list-style-type: none"> - Likemann - Studieverksted - Eleven skal delta på valgfag. - Tilgang til data - Lekser 	<ul style="list-style-type: none"> - Likemann - Studieverksted - Tilgang til data - Lekser - Rette mappe.
<p>Tema/grammatikk:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Levanger kommune. Kart og sentrale institusjoner. - preposisjoner 	<p>Tema/grammatikk:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Levanger kommune - Preposisjoner - modalverb 	<p>Tema/grammatikk:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Handel - ut - ute (oppgaveark) - hjem - hjemme - modalverb 	<p>Tema/grammatikk:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Handel. - Fraser 	<p>Tema/grammatikk:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Fraser - Informasjon om hvordan klassen fungerer. Skal starte på mandag
<p>Arbeidsform:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Besøk/tur i nærmiljøet sammen med likemann. - Enkel lesetekst over ruten gjennom Levanger sentrum. 	<p>Arbeidsform:</p> <p>Informasjonshefte om Levanger kommune + oppgaver.</p> <ul style="list-style-type: none"> - lekse- skrive logg. "Hva gjorde jeg i dag" 	<p>Arbeidsform:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Cd-rom på data (Ordøvelser, språkövelse, spill) 	<p>Arbeidsform:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Cd-rom på data (Ordøvelser, språkövelse, spill) - lekse- skrive logg. "Hva gjorde jeg i dag" 	<p>Arbeidsform:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Cd-rom på data (Ordøvelser, språkövelse, spill)
<p>Utstyr:</p> <p>Kart over Levanger.</p>	<p>Utstyr:</p> <p>Informasjonshefte om Levanger kommune</p>	<p>Utstyr:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Cd- rom: Talk Now, lær Norsk - språklab 	<p>Utstyr:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Cd- rom: Talk Now, lær Norsk - språklab 	<p>Utstyr:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Cd- rom: Talk Now, lær Norsk

Ekstra materiale:

Første ord og farger på Cd-rom: **Talk Now, Lær Norsk**

Teach yourself Norwegian: forutsetter at eleven behersker engelsk. Cd og bok som eleven kan låne med seg hjem.

Trolldata: på elevmaskinene - ord til bilde, substantiv, finn verbet..

På vei: flere oppgaver eleven kan arbeide videre fra de oppgavene som er skrevet opp. Kap 1 og 2.

4. Analyse, evaluering og konklusjon

4.1 Sjefsgårdmodellen - en "Ny Timeplan"

4.1.1 Heldagstilbud.

Med utgangspunkt i voksenpedagogiske- og fådeltskoleprinsipper, heldags- og helårstilbud samt hensynet til elever som kom etter at gruppen hadde begynt, ble det forsøkt laget en timeplan som fanget opp disse utfordringene. Timeplanen strakk seg over hele høstsemesteret 04, men med justeringer underveis. Skolen ble ikke tildelt mer enn gjennomsnittlig 21t. pr. uke av de øremerkede midlene via fylkesmannen. Skolen fikk heller ikke tildelt flere midler fra integreringstilskuddet, så de økonomiske forholdene var uforandret i forhold til vårsemesteret 04. Høsten 03 hadde en innført studieverksted og tatt i bruk likemenn som tilleggsressurs og dette kom godt med i planleggingen av "Ny Timeplan". Den store utfordringen var å kunne gi elevene et heldagstilbud på 30t. pr. uke uten å ansette flere lærere og dette innen pedagogisk forsvarlige rammer.

4.1.2 Studietimer

Malcom Knowles sier at "voksne er ikke selvstyrte fordi de er voksne, men at de har behov for å bli det fordi de er voksne". Skolens erfaring var at innvandrere ofte kom fra land der selvstyring i læringssituasjonene var et ukjent begrep. I tillegg er også utdanningsnivå, livskvalitet og selvstendighet forhold som tilsier at voksne har svært ulike forutsetninger for selvstyrt læring. Konklusjonen ble da at voksne har behov for selvstyrt læring, men har ikke nødvendigvis evnen. Selvstyrt læring som mål i læreplaner kan defineres som to typer: pedagogiske og psykologiske. Den pedagogiske selvstyringen innebærer at de pedagogiske prosedyrene utføres av eleven, men at læringsmål, innflytelse på planlegging osv. ikke er overlatt til eleven, men styres mye av lærer. Den psykologiske selvstyringa fokuserer på den mentale siden ved læring. Det viktigste er den psykologiske kontroll over egen læring, slik at den voksnes behov for å ikke alltid bli styrt, manipulert eller nedvurdert, blir ivarettatt. I læreplaner er ansvar for egen læring et mål og at det er noe som skal læres eller modnes. Å skulle ta hensyn til både de psykologiske og pedagogiske selvstyringen innebar at læreren i startfasen har stor innflytelse på innhold, men at eleven har en viss kontroll på sin egen læring.

Studietimer innebærer at elevene er uten lærer og at eleven selv tar initiativ, med eller uten hjelp fra andre i klassen. Selvstyrt læring i studietimene foregår ikke sosialt isolert fra andre, men gjerne i samhandling med andre i læringssituasjonen. Hver klasse, unntatt analfabetklassen, fikk 2 til 3 studietimer hver på timeplanen, alt etter nivå av selvstendighet. Det ble satt inn likemenn som var tilstede i studietimene, slik at de som ønsket det kunne få hjelp. Stort sett arbeidet de med lærestoff/oppgaver som de hadde gjennomgått i timene tidligere på dagen og som læreren gikk igjennom i neste time. Studietimene kunne i beste fall fungere som tid til etterarbeid, bearbeiding, leksearbeid og utdyping av tidligere innlært stoff, men elevene hadde selv kontroll på intensiteten, hva de skulle arbeide med og hvordan. Det var viktig å plassere studietimene "på en god plass" i timeplanen p.g.a. muligheten til å "ta opp tråden" i timen etter.

4.1.3 Gruppensammenslåing

Lærerne arbeidet i team og det var et prinsipp at ingen klasse skulle møte bare en lærer. Det var teamene som selv bestemte hvilke timer de forskjellige lærerne skulle ha i de ulike klassene teamet hadde ansvar for. Lærerne hadde også ved flere anledninger tatt til ordet for å slå sammen grupper for å skape nye utfordringer og prosesser i de kommunikative øvelsene. De så det som inspirerende og motiverende at to grupper møttes. Samtidig hadde de prøvd ut at den klassen som hadde kommet lengst i norskkurset fungerte som likemenn for de andre. Dette fungerte best når den ene gruppen var nybegynnere og hadde stort behov for hjelp av en medelev. En slik organisering forutsatte et tett samarbeid mellom de involverte lærerne og et eventuelt problem med "den privatiserende" lærer var ute av verden.

En slik løsning krevde nøye planlegging og selvdisiplin fra lærernes side da det, i noen av timene, kun var en lærer på dobbel klasse, men det ble satt inn likemenn der det var ønskelig.

4.1.4 Studieverksted og valgfag

Skolen hadde allerede praktisert studieverksted 6 timer i uka inkludert en time valgfag. Det var ikke full lærerdekning verken på valgfag eller studieverksted, men det var likemenn til stede i disse timene slik at elevene hadde mange de kunne spørre og få veiledning av.

Når det gjelder organisering og innhold i studieverkstedet, vises det til sluttrapporten fra delprosjektet Studieverksted fra 2003, Sjefsgården.

4.1.5 Heldagstimeplan

Eksempel på timeplan for gruppene F (30 t), som viser studietimer, gruppesammenslåing (F+H) og studieverksted.

TID	Mandag	Tirsdag	Onsdag	Torsdag	Fredag
08.30-09.15	F, Janniken	F+H, Liv	F, Janniken		F+HJanniken
09.15-10.00	F, Janniken	F+H, Liv	F, Janniken	F, Janniken	F+HJanniken
10.15-11.00	F+HJanniken	F, Janniken	F, Janniken	<i>F, studietime</i>	<i>F studietime</i>
11.30-12.15	F,Janniken	<i>F,studietime</i>	Studieverksted	Valgfag	Studieverksted
12.15-13.00	F,Janniken	F, Janniken	Studieverksted	Studieverksted	Studieverksted
13.20.14.05	<i>F,studietime</i>	F, Liv	F, Janniken	F, Janniken	
14.05-14.50	F, Janniken		F, Janniken		

Eksempel på timeplan for gruppe H , nybegynnere (27 t)

TID	Mandag	Tirsdag	Onsdag	Torsdag	Fredag
08.30-09.15	H, Liv	F+H, Liv			F+HJan.+Liv
09.15-10.00	H, Liv	F+H, Liv	H, Liv		F+HJanniken
10.15-11.00	F+H,Janniken	<i>H,Studietime</i>	H, Liv	H, Liv	H, Liv
11.30-12.15	H, Liv	H, Liv	Studieverksted	Valgfag	Studieverksted
12.15-13.00	<i>H, studietime</i>	H, Liv	Studieverksted	Studieverksted	Studieverksted
13.20.14.05	H, Liv	H, Janniken	H, Liv		
14.05-14.50	H, Liv		H, liv		

Erfaringene med studietimer og sammenslåing av grupper har vært positive. Det er imidlertid begrensa hvor mange studietimer en nybegynnergruppe kan ha. Erfaringen viser at det er viktig å begynne forsiktig med f. eks. to timer pr uke i starten og utvide etter hvert. Lærerne syntes at de fikk en del merarbeid med studietimene i startfasen. Det er viktig og nødvendig å lære opp elevene til selvstendig arbeid, derfor er starten på et slikt opplegg den viktigste fasen for at det skal bli vellykket.

4.1.6 Basisgruppe og fådeltskolepedagogikk

Det ble etter hvert ei utfordring å organisere undervisninga i gruppen med analfabeter, da det stadig kom nye analfabeter samtidig som de ”gamle” fremdeles fungerte som funksjonelle analfabeter og ikke passet inn i noen andre grupper. I tillegg var det store romproblem på skolen. Det var ikke plass til grupperinger etter nivå i det rommet som analfabetgruppa hadde. Dette ble løst ved at alle analfabeter hørte til i samme basisgruppe med felles klassekontakt. I tråd med fådeltskolepedagogikken hadde de fellestimer der nytt stoff/tema ble gått igjennom i basisgruppa. Basisgruppas semesterplan var basis for tema som ble gjennomgått. I disse timene var det lagt lite vekt på skriftlig arbeid slik at alle elevene forsto hva som ble gjennomgått ut i fra bruk av bilder og enkel muntlig framstilling fra læreren. Samme tema ble brukt i arbeidet både på data og på språklab., der læreren kunne differensiere oppgavene i tråd med fådeltskolepedagogikken.

Basisgruppa E ble delt i to grupper E1 og E2. Gruppe E1 besto av nyankomne ungdommer, mens gruppe E2 besto av godt voksne som hadde vært på skolen over lengre tid. Det var bare

gruppe E1 som hadde et tilnærma heldagstilbud på 28 timer, da det ville bli for mye for de godt voksne som i tillegg hadde store forpliktelser i store familier. Basisgruppa hadde 7 timer felles. De to gruppene hadde 7 timer undervisning atskilt, der lærer kunne legge opp undervisningen etter nivå, men med utgangspunkt i fellestemaene. Gruppe E1 var i tillegg en tid sammen med nybegynnergruppa i norsk slik at de fikk utviklet det grunnleggende ordforrådet i en startfase. På timeplanen kommer dette fram ved at det står i (+FH).

Gruppe E2 var i hele perioden sammen med en gruppe med sakte progresjon, gr. CD, for å få større kommunikative utfordringer. Gruppe E1, ungdomsgruppa, hadde i tillegg obligatorisk datatimer, der de arbeidet med selvinstruerende program, men med likemann til stede.

En slik timeplan innebærer samarbeid mellom mange parter, i dette tilfellet angikk det 4 lærere. Rektor ba lærerne komme med forslag til løsninger slik at de selv gikk inn i den organisatoriske og pedagogiske utfordringen. Lærerne tok stort ansvar og var meget fleksible og samarbeidsvillige slik at en kunne oppnå en individuell tilpasning til den enkelte elev/elevgruppe.

Erfaringen med å ha basisgruppe som er delt i mindre grupper har vært positive. Ved å tenke fleksibilitet og individuell tilpasning i et samarbeid mellom flere grupper fikk vi, ved hjelp av basisgrupper, lagt til rette for et godt tilbud til en gruppe elever som ikke kan fungere uten et tilpasset opplegg. En slik organisering kan gjøres på alle plan, uavhengig av hvilket nivå elevene er på. Det er også mange bieffekter med en slik organisering. Elevene fikk nye utfordringer i et nytt miljø, noe som i mange tilfeller er en motivasjonsfaktor. De møter nye lærere og må forholde seg til en annerledes situasjon, noe som igjen fører til økt skjerping fra elevens side.

TIMEPLANEN:

Timeplan for E1: 6 ungdommer/analfabeter(28t)

TID	Mandag	Tirsdag	Onsdag	Torsdag	Fredag
08.30-09.15	E1	(E1+FH)			
09.15-10.00	E	E1	E1(+FH)		E1(+FH)
10.15-11.00	E	E1	E1(+FH)		E
11.30-12.15	E1	E1	studieverksted	valgfag	studieverksted
12.15-13.00		E	studieverksted	studieverksted	studieverksted
13.29.14.05		E		E	data
14.05-14.50		data		E	data
14.50- 15.45	Data	data	data	data	

Timeplan for E2: 4 funksjonelle analfabeter (24t)

TID	Mandag	Tirsdag	Onsdag	Torsdag	Fredag
08.30-09.15		E2	praksis		
09.15-10.00	E	E2	praksis		E2
10.15-11.00	E	E2+CD	praksis	E2	E
11.30-12.15	E2	E2+CD	praksis	valgfag	studieverksted
12.15-13.00		E	praksis	studieverksted	studieverksted
13.29.14.05		E	praksis	E	
14.05-14.50				E	

4.1.7 Fådeltskolepedagogikk i norskundervisninga

Skolen skal ha rom for alle, med utgangspunkt i den bakgrunn og forutsetning som den enkelte elev har. I pedagogikken beskrives dette som individuell og tilpassa opplæring.

Fådeltskolenes måte å arbeide på er underkjent som metode både i vanlig fulldelt grunnskole, videregående og ikke minst i norskopplæringa for voksne innvandrere. En har hengt seg opp i at å arbeide med ikke - homogene grupper er et nødvendig onde og utelatt å se på de positive ringvirkningene dette kan ha. Det krever mye planlegging, men skolen og lærerne kan ikke begrunne sine valg ut fra planleggingens omfang så lenge det ikke sprenger arbeidstida.

Fådeltskolepedagogikken var i mandatet knyttet til mottak av ny elev i eksisterende gruppe. Det er analfabetgruppen som blir mest berørt av at det kommer nye elever underveis da vi ikke har ressurser til å opprette flere analfabetgrupper. Analfabeter kan heller ikke nytte seg mye av opplegget som er laget for elever som kommer etter at gruppa har begynt da det forutsetter at de kan lese og skrive. Analfabeter kan ha mye muntlig felles men kommer fort på ulikt nivå i skriftlige ferdigheter. Den største utfordringa har vært å gi analfabeter nok utfordringer og god nok progresjon, slik at de ikke blir stående på samme nivå over lang tid.

For å imøtekomme dette behovet har vi tatt i bruk basisgruppe for analfabeter der elever på ulikt nivå har tilhørighet i en gruppe hvor de får felles undervisning i felles tema, men deltar i spesifikke timer i andre grupper for å få utfordringer på individuelt nivå.

Bruk av basisgrupper har utgangspunkt i fådeltskolepedagogikk, med flere ulike nivågrupper i en klasse. I det daglige arbeidet planlegger og gjennomfører læreren undervisninga tilnærmet det som er praksis i fådeltskolen(3.4.1). Denne organiseringa har gitt den enkelte elev en mer tilpassa opplæring og har samtidig gitt oss erfaringer som tilsier at en må mer bort fra å praktisere en organisering med kun en gruppe og en lærer.

Så langt har en, i tillegg til basisgruppe, følgende erfaringer med en tilnærmet tenkning til fådeltskolepedagogikk på Sjefsgården voksenopplæring:

Bruk av likemenn

- der elever som har lært noe norsk hjelper og veileder medelever med samme språk, som ikke har kommet så langt i norskkurset. Slike får den enkelte elev tettere oppfølging og likemannen får repetert norsk og bli bevisst på de språklige utfordringene. Begge parter høster kunnskap i et slikt samarbeid. Dette styrker også de sosiale relasjonene og gir trivsel og trygghet i skolehverdagen. Dette er nært opp til det som beskrives som hjelpelærer i fådeltskole-litteratur.

Sammenslåing av grupper

- til storgrupper der felles tema tas opp. Her kan det være nok med en lærer da det er formidling som ofte er metoden. Oppgaver i tilknytning til tema kan gjøres når de er tilbake i sin gruppe eller det gis oppgaver med ulik vanskelighetsgrad i fellestimen. Dette kan sammenlignes med en emnebytteplan i fådeltskolen (3.4.1).

Studietimer

- som i første fase er en læringsarena for selvstendig arbeid, men som senere går over til å være en arbeidsmetode der elevene faktisk tilegner seg faglig kunnskap individuelt, i samarbeid med medelever eller likemenn. Dette kan sammenlignes med punktet oppgaveløsning i Modell for en timeplan i fådeltskolen i punkt 3.4.1. Studieverksted fanger opp mye av innholdet i fådeltskolehverdagen.

Studieverksted er en arena hvor elevene er sammen på tvers av grupper og hvor det blir satt store krav til selvstendig arbeid. Her kan en også nytte seg av likemenn når det er nødvendig. Det kan også arrangeres småkurs, f.eks. uttalekurs, på tvers av klassene. Dette for å fange opp de som har problem mens de som behersker uttale kan gjøre noe annet.

Det blir ofte pekt på mangelen på lærebøker som tilfredsstillende de ulike nivåene. Hvis lærerne knytter all sin undervisning til en lærebok er en garantert å ikke tilfredsstille krav om tilpassa opplæring. I startfasen, når ulikhetene etter hvert avdekkes, er det viktig å ha boka som støtte og heller bruke en perm som grunnlag for "egen lærebok". Det vises til delprosjektet "Egen bok" Sjefsgården 2004, som blant annet belyser problemstillingen rundt en fast lærebok, sett i forhold til behov for individuell opplæring.

De ulike organisatoriske grep som er utprøvd på Sjefsgården, tilsier at en bør se mer på fådeltstokolepedagogikken og dra nytte av de erfaringene som alt finnes rundt på de små skolene.

4.1.8 Elever som kommer etter at gruppa har begynt

Sjefsgården voksenopplæring starter opp med nybegynnergrupper 4 ganger i året og fanger opp de aller fleste nybegynnere på denne måten. Men ungdom og enslige har ofte behov for å starte allerede ved ankomst da de ikke har familie og barn og ta seg av i ankomstperioden.

Utprøving av arbeidsplan over 3 uker for mottak av ny elev som kommer etter at de andre har begynt har gitt oss mange erfaringer.

Det var to unge menn som fulgte dette opplegget i tre uker. Både elever og likemann snakket samme språk. Elevene var godt motiverte og møtte opp til hver time. De hadde gått på skole før, men hadde kun grunnleggende skolegang og lite erfaring med selvstudium. De hadde ikke erfaring med data fra før, men de lærte fort å ta seg fram både på CD-rom og i oppgaver fra læreboka *På vei*.

De hadde lite med den eksisterende gruppa å gjøre utenom studieverksted, da vi fra starten visste at den gruppa ville bli nedlagt på grunn av få elever og at de i tillegg kom for sent inn i opplegget til å starte i den gruppa som var i gang. Det hadde vært en fordel å få prøvd ut et samarbeid med en eksisterende gruppe som de etter hvert skulle ha gått inn i.

I stede startet de, etter de tre ukene, opp sammen med en nybegynnergruppe og lærerne der sier at de er flinke og at de har lært mye i de tre ukene de har fulgt planen. Lærerne mener at de kunne ha startet i en eksisterende gruppe slik planen tilsier. Det ser ut til at disse to elevene har høstet godt av å få tett oppfølging av en likemann og få arbeide individuelt.

Det er fullt ut mulig, i en tre ukers periode, å gi nyankomne elever nybegynneropplæring ved en kombinasjon av selvinstruerende opplegg og støtte av likemann. Det er viktig at det i tillegg er en arena der elevene kan møte de andre elevene, f. eks. studieverksted, der de også får hjelp og veiledning av lærer. Det optimale er at de i løpet av de tre ukene får kontakt med den gruppen de skal inn i. Likemann blir en viktig brikke for å få dette til å fungere, spesielt i startfasen. Det ble også satt av en liten ressurs til lærer for å forberede eleven på opplegget, skolere- og skaffe skikkete likemenn, og sette i gang første dag. Behovet for en slik ressurs er varierende, men skolen bør til enhver tid ha en ekstraressurs til bruk i slike tilfeller.

TIMEPLAN for elever som skal inn i eksisterende gruppe:

TID	MANDAG	TIRSDAG	ONSDAG	TORSDAG	FREDAG
08.30 - 09.15	X	data	X	data	
09.15 - 10.00	X	data	data	data	
10.15 - 11.00	X	X	data	x	
11.30 - 12.15			studieverksted	valgfag	studieverksted
12.15 - 13.00			studieverksted	studieverksted	studieverksted
13.20 - 14.05					data
14.05 - 14.50					data
15.00 - 15.45					data

X= arbeid med skriftlig og muntlig stoff sammen med likemann. Det tas utgangspunkt i kap.1 i *På vei*

5. Anbefalinger

Sjefsgården voksenopplæring har lenge arbeidet med omorganisering, nye arbeidsmetoder og fokus på den enkelte elevs behov og felles planlegging med arbeid på tvers av grupper. Dette har vært en felles prosess for alle lærerne for å nå målene i opplæringsplanen og oppfylle intensjonene i Introduksjonsloven. Det har vært viktig at en slik prosess går over tid og det viktigste er at alle lærerne er medansvarlig i endringsprosessen. Lærerne på Sjefsgården voksenopplæring er seg sine mandat bevisst og har på en profesjonell måte vært med på å sette standard for norskopplæringas plass i introduksjonprogrammet. For å få til slike endringer må det være en pedagogisk ansvarlig som trekker i trådene og samler alt i en modell, i dette tilfellet kalt Sjefsgårdmodellen.

Det er viktig å belyse de voksenpedagogiske prinsipp når en arbeider med voksne. Begrunnelsene for endringer må også være pedagogiske ikke bare for å tjene et politisk mandat, i dette tilfellet Introduksjonsloven. I dette prosjektet har det vært avgjørende for de valg en har gjort at en har kunnet begrunne dem ut fra kjente voksenpedagogiske prinsipp. I et utviklingsarbeid i skolen må en bygge opp modeller ut fra pedagogisk teori for å finne det rette verktøyet for å nå målene. I norskopplæringa for voksne innvandrere er det nødvendig å ha kunnskap om migrasjonspedagogiske prinsipp, da det er avgjørende for mange de valg en gjør.

Å ta i bruk tenkningen rundt fådeltsskolepedagogikken har vært spennende i denne prosessen. Det viser seg at det er mange sammenfallende utfordringer og stor overføringsverdi fra arbeidet i fådeltsskolen og til arbeidet i norskopplæringa. Det er i grunnen overraskende at dette ikke har vært belyst mer tidligere, spesielt da det i lang tid er blitt fokusert på problemet med ikke-homogene grupper på de middels- og små norskopplæringsstedene. Fådeltsskolelærerens måte å forberede flere undervisningsopplegg til en time, emnebytteplan, fellesundervisning i ikke-homogene grupper og hjelpelærer, alt dette er gode eksempler på at det er fullt ut mulig å undervise ikke-homogene grupper i samme klasse. Modellen med basisgrupper på Sjefsgården er et resultat av å tenke fådeltsskoleopplæring. Læreren var selv aktiv i planleggingen og medlærere var positive til å samarbeide i en slik modell. En synes med dette at en har kommet et langt stykke på vei mot individuell tilpassa opplæring, i tråd med de sentrale målene.

Erfaringene viser også at å bruke likemenn har stor betydning for både likemann og den enkelte elev. Likemannen får repetert stoffet ,og i prosessen der han lærer bort og veileder en annen kan likemannen også lære noe nytt. Det blir en bevisstgjøring og en tar i bruk andre innlæringsstrategier enn når en sitter som passiv deltaker i en klasse. Ved å bruke likemann signaliserer skolen at en hvilken som helst elev har noe å bidra med til andre. Og det har stor psykologisk effekt på innvandrere som i perioder har mistet troen på seg selv. Å ta i bruk den ressursen en medelev besitter, er å ta en voksen på alvor. Det anbefales å bruke likemenn, det har vært en av suksessfaktorene i arbeidet med alle komponentene i Sjefsgårdmodellen.

For å ta hensyn til hva den enkelte kan nyttiggjøre seg av norskopplæring, er det viktig at det legges opp til en variert heldagstimeplan, med veksling mellom undervisning i basisgrupper, studieverksted, studietimer og språkpraksis. Det er viktig at elevene møter flere lærere i løpet av dagen slik at de må forholde seg til bl.a. ulike talemåter. Det er en fordel at skolen tar på seg deler av informasjonen som flyktningetjenesten mener er nødvendig for den enkelte. Det er viktig at temaene ligger nært opp til de temaene som ligger inn under norsktemaene, slik at denne informasjonen blir en integrert del av undervisninga. I Sjefsgårdmodellens heldagstimeplan, utgjør dette 4t pr. uke og den finansieres av flyktningetjenesten og kommer i tillegg de øremerkede midlene. At skolen tar på seg oppgaver for flyktningetjenesten styrker samarbeidet og gjennom felles planlegging får en innsikt i hverandres planer og utfordringer.

I Sjefsgårdmodellen er det ikke noe skille mellom programdeltakere og de andre elevenes tilbud.

Det er å anbefale at skolen har en helhetlig timeplan, der alle elevene er inkludert. Dette styrker også tilbudet andre rettighetselever får, selv om de ikke har introduksjonsstønad. Skolen ivaretar dermed vi-følelsen og likebehandling oppfattes av elevene som rettferdig ut fra at de alle skal nå de samme målene i norskopplæringa.

Det er ikke sannsynlig at verken den enkelte kommune eller sentrale myndigheter i nær framtid vil komme med styrkingstiltak for å høyne kompetansen til lærerne i norskopplæringa. Da er det viktig at det fremdeles finnes prosjektmidler som gir muligheter for lokale utviklingsprosjekt. Arbeidet med Sjefsgårdmodellen har vart i en periode over minst tre år. Det har vært viktig å ha langsiktige mål med en slik stor omorganisering. Likeså har tålmodighet, i forhold til resultater, vært helt nødvendig. Ikke minst har elevenes innsigelser mot alt som er ukjent i perioder vært et problem. Det er viktig å forklare elevene hvorfor vi gjør endringer og erfaringene viser at de etter en tid sier at det var et bra tiltak og at de ikke vil tilbake til det gamle.

Visjon: Når mangfold blir en ressurs!

5.1 SJEFSGÅRDENS TIMEPLAN OKTOBER – DESEMBER, 2004:

Forklaringer:

Store bokstaver: navn på den enkelte gruppe

Små bokstaver: initialer til den enkelte lærere

Grått felt : studieverksted og valgfag

rød: studietimer

mørkeblå: basisgrupper

lyseblå: smågrupper tilhørende basisgruppa

grønn: gruppesammenslåing

gul: språkpraksis

FELLES TIMEPLAN FRA . Sjefsgården voksenopplæring 11.10.04

	MANDAG							TIRSDAG							ONSDAG							
rom	1	2	3	4	5	6	7	1	2	3	4	5	6	7	1	2	3	4	5	6	7	
830 - 915 1	Fj	E1g	BTe	Hl	G1hto	Ifrl	G2a	G2rl		Drk	FHlar	G1aujo	Ifto	AeE2g			Drk	ABte	G1hjo	Ifrl	G2auFj	
915 - 1000 2	Fj	Eg	BTe	Hl	G1hto	Ifrl	G2a	G2rl	E2g	Drk	FHlar	G1aujo	Ifto	AeE1d	Hl	E1ar	Drk	AB	G1hjo	Ifrl	G2auFj	
1015 - 1100 3	Gr1h		Ifrl	FHj	Eg	B	G2au	Aark	E2g	G1auto	Fjar	H	Ifrl	G2hcd e	Hl	E1ar	G2a	ABte	G1	Ifrl	CD e Fj	
1130 - 1215 4	Bte	E1g	Fj	Hl	G1a	Ifto	G2hcd e	F	E1g	Aark	Harl	G1aujo	Ifh	G2acd e	rl	au	x	ar	G1hto	st	G2a	
1215 - 1300 5	Bte	F	Fj	H	G1ale	Ifto	G2hCD	Fj	E	Aark	Harl	G1aujo	Ifh	G2aCD	rl	au	x	d	ar	G1st.t tof o	st	G2a
1320 - 1405 6	Ifrl	H	Hl	F	G1au	CD e	G2a	Ifrl	Cd e	E	Hjar	G1hjo	F	G2aark	Aark	CD e	Hlar	Ifh	G1a	Bg	G2h Fj	
1405 - 1450 7	CD	Hl	Hl	Fj				MØTE							Aark	Hlar	Hlar		CD e	Bg	Fj	
1500 - 1545 8	CD e																ar					

GR .A praksis i6t

GR. B praksis 6t

GR. E praksis (1.2.tgrete) 6t

Torsdag: Morgenmøte: kl. 08.00-08.20

	TORSDAG							FREDAG							Merknader
rom	1	2	3	4	5	6	7	1	2	3	4	5	6	7	
830 - 915 1			Drk ar	Bte	G1Auto	Ifrl	G2a	Aark	FHl	G1auto	FHJ	Bte	Ifh	G2rl	
915 - 1000 2	Fjar	Fj	Drk	ABte	G1aujo	Ifto	G2a	Aark	E2g	G1auto	FHjar	Bjo	Ifh	G2rl E1d	
1015 - 1100 3	F	CD	Ifto	AB	G1aujo	Hl	G2a e2l e	Ae	Eg	Bte	F	G1a to	Ifrl	G2au Hl	
1130 - 1215 4	g	Ar	dx	l/j	vili	jo/ Frz	rl	jo	ar	d l	au	G1hle	Ifrl	G2a	
1215 - 1300 5	d	E2g	Arx	aua	st tof o	Ifst	G2rl	jo	ar	d l	Auj	G1h	st	G2a	
1320 - 1405 6	Fj	Eg	Bte	Ae	G1a	Ifrl	G2a	Bte		x		G1au	Ifh	G2a	
1405 - 1450 7	Egar			Ae	Bte					ar					
1500 - 1545 8			ar	MT	ØE	TA	EM			ar					

Gr. CD praksis I 6 timer